

Kirkehøjskolen Middelfart Provsti

”Den 8. dødssynd. Hvor meget er et menneske værd. ”

Ole Hartling i Balslev Forsamlingshus 9. april 2022

Med udtrykket ”alle gode gange tre” blev Ole Hartling budt velkommen til dagens foredrag i Kirkehøjskolen, efter at det har været planlagt – og forhindret - både i 2020, 2021 og nu igen i 2022. Ole Hartling står bag en udgivelse på forlaget Eksistensen: Ole Hartling: ”Den 8. dødsynd”

Pave Gregor d. 1 omtalte mange forskellige handlinger som var uønskede, men det var Thomas af Aquinas der valgte de 7. som blev kendt som dødssynder, her med deres latinske (og danske) navne Superbia (hovmod), Avaritia (gerrighed), Luxuria (utugt), Invidia (misundelse), Gula (frådseri), Ira (vrede), Acedia (dovenskab). S-A-L-I-G-I-A

Jeg har valgt at tale om en 8. dødssynd, som jeg vil komme ind på i dag.

Der er mange synder!

I paradiset have var alt såre godt – der var næppe nogen synder.

Først ved æblet – hvor man kunne lære om godt og ondt. I Paradiset var alt godt.

Måske var der også kedeligt.

Man havde intet at slås om, var ikke i tvivl om hvad man skulle vælge.

Men dødssynderne melder sig tidligt.

HOVMOD var den voldsomste. Moderskød for de andre.

Vi tror, at vi godt må de andre, når vi har hovmod! Men ”Hovmod står for fald!” ”Hovmod går forud for ulykke”. Grækerne kaldte det HYBRIS, og straffen herfor var NEMESIS.

Med hovmodet satte man sig op mod guderne, og så faldt straffen!

H.C.Andersen skriver om det i eventyret om ”Boghveden”, der var hovmodig. Et tordenvejr jagede over landet, men boghveden bøjede sig ikke. Mens det tordnede og lignede sagde den: ””Nu vil jeg just se ind i Guds himmel!” og den gjorde det i overmod og stolthed.”

Boghveden udslettes. Hovmod, overmod og straf!

SUPERBIA (hovmod) var stammen, hvor de andre dødssynder var grene.

Når mennesket tror de har magt – begår de den første og største dødssynd. Handler som om livet ligger i vores hænder. Det ligger i overkanten af, hvad vi kan. Vi gør os til GUDER.

Det ubændige liv – det er så svært at få magt over det.

Alligevel har vi en sær forestilling om, at vi har magt over det.

Da præsident Kennedy blev spurgt hvorfor vi skulle rejse til månen svarede han: ”Fordi vi kan”. – Og det ligger i tiden: Hvis man bare gør sig umage, motionerer, går til helbredstjek, undlader at ryge, så kan der ikke ske noget!

Når man så rammes – så har vi også ansvaret selv, og må tage skylden.

”Jeg har ikke spist broccoli nok, (ikke løbet nok, ikke afholdt mig fra –....)”

I gamle dage kunne man *sidde sig* til sundhed, og det hed jo: Jeg har *ligget* ved regimentet – eller værre: jeg har *siddet* i Horsens....

Illusionen om at vi har magten – illusionen er mere gennemgående.

Gang på gang går det op for os, med hvor lidt forstand vi styrer verden.

GRÅDIGHEDEN STYRER – Magt – Sex – Magt over andre mennesker.

Halfdan Rasmussen skriver om det: ”Vi kan herske over rummet – Vi kan tvinge blæst og bølge, men har aldrig kunnet styre magtens galskab i os selv.”

I dag bruger vi andre ord:

Griskhed det kalder vi flid og profitmaximering

Hovmod - selvværd

Misundelse - benchmarking

Frådseri - nyd livet

Vrede – den bør ikke fortrænges, det er en dynamo for selvudfoldelse

Dovenskab - man hviler i sig selv

Efter min mening findes der en 8. dødssynd. Jeg kalder den TINGSLIGGØRELSE – at vi gør mennesker til ting, så vi kan håndtere dem. Når vi gør det, kan vi sortere og lægge i bås.

Vi kan legitimere vores adfærd over for hinanden. Det er udtryk for en ”Håndterbarheds-ideologi”.

I 2009 ved et jordskælv i Agila skrev aviserne: ”Uvurderlige kunstgenstande gik tabt og mange menneskeliv....” Sådan var rækkefølgen.

Kant: ”Det, der er hævet over enhver pris, har værdighed.”

HVORFOR GØR VI DET?

Det giver en fornemmelse af håndterbarhed. At kunne styre andre (verden), som en vaskemaskine, eller som en bil, på den måde håndterer vi mennesker: Handicappede, udlændinge, vælgere, patienter, kunder, eller også laver vi *generaliserende objektgørelse*: Sådan er dé! Vi rubricerer, så vi får magt over og kan håndtere dem.

Immanuel Kant advarer med sin regel: Du skal handle således, at du, når du handler, altid bruger andre mennesker som formål ikke som middel. Dit medmenneske er et mål for dig, ikke kun et middel.

Vi "middel"-gør hinanden. Man søger sin lærer, man søger sin læge – man bruger et medmenneske til at skabe familie – men man må IKKE KUN BRUGE det!

DET ER EN DØDSSYND – at tingsliggøre, fordi vi så ikke ser mennesket.

Det medfører *et brutaliseret menneskesyn*.

Håndterbarheden: Det er udtryk for en rationel tænkning, der fremmes på bekostning af hjertet.

HJERNE – HJERTE.

Materialiseringen hænger sammen med hvad der kan måles, vejes og forstås. – Lidelse, sorg, smerte bliver tilgået med rationalitet.

Hver gang vi fjerner os fra tingsliggørelse møder vi mennesket med smil, sorger – og vi betages – men vi fratages styringsmuligheden! At forlade tingsliggørelsen er at forlade magten.

TINGSLIGGØRELSE: Vi GØR BRUG af hinanden. Det handler om KUN – at du ikke KUN må behandle andre som middel.

Martin Buber skrev i 1923: "Jeg og du."

Jeg og det.

Jeg-og-du er forhold mellem mennensker.

Jeg-og-det – "det"/"verden" kan ikke undværes! Vi har ting og der er hele tiden noget vi skal håndtere. Uden det kan vi ikke leve, men de, der blot lever med "det" kan ikke leve.

"Benytte" dækker *den brutaliserende tingsliggørelse*.

Vi bruger hinanden: "Her var der brug for mig "

"Jeg har sådan brug for dig – netop dig" her taler mennesket til mennesket og ikke til en ting.

"Brug" bliver her et andet ord for kærlighed. Jeg har brug for dig – en ting kan ikke genelske.

Vi BENYTTET OS AF HINANDEN.

LÆGE:

Det er et vedkommende problem, hvad vi har magt over: Gigt, kræft, hjerte-kar sygdomme, neurologiske degenerative sygdomme – vi kan ikke det hele og vi kender til magtesløshed! Men, vi har magt over, at vi ikke behandler mennesker som en ting!

Når vi ikke kan helbrede og gøre rask, har vi magt til at have takt!

Husk at det andet menneske er et menneske, ikke en genstand for vores fortagsomhed.

Nogle eksempler:

Lægen på stuegang møder patienten, men kigger i journalen: "Hvad har vi så her..."

Gynækologen, der begynder at konversere patienten mellem benstøtterne – og glemmer at hovedet er i den anden ende.....

Film: Klovnen Patch (Adams) spørger ved en stuegang, hvor læge og sygeplejerske taler hen over hovedet på patienten: "Hvad hedder patienten..... ?" – og derpå henvender klovnen sig til patienten og siger "Hello Miss Holmes!"

På en rejse med hospitalsklovne til Rusland sad de i et s-tog/metro og så på de mange alvorlige ansigter, og tænkte det må også være mennesker. På et tidspunkt sidder klovnen og følger nysgerigt med i en russisk passager, der sidder ved siden af og løser kryds-og-tværs med kyrilliske bogstaver – og på et tidspunkt bryder klovnen ud med klapsalver (uden at forstå de russiske bogstaver). Alle følger med og klapper og der skabes en menneskelig stemning.

Etikette: Et udtryk for den almindelige høflighed mellem mennesker, høflighed, så man ikke bare moser på. "De mennesker, der har at gøre med mennesker i en såbar situation, skal vise hjertets takt." At betragte patienten som synonym med sin sygdom er en tingsliggørelse.

Eksempler:

"Der ligger en lungebetændelse på stue 12" = at identificere patienten med sin sygdom.

"Der sidder en finger på skadstuen" er der også et menneske?

"Er blindtarmen lagt til at sove..."

Samtidig har vi klicheer: Jakob Birkler (formand for etisk råd): Når man fylder tilsyneladende mening ind i klicheen: "Patienten i centrum" – og man så ikke lever op til det, bliver det ekstra forkert.

Da vi skulle lave et slogan på Vejle sygehus kom der ca. 40 forslag/tilbud: "Du bliver rask"

"Sygehus Lillebælt - "Dit hele liv""

"Sammen om sundhed" – skønt sandheden jo er, at vi er mere sammen om sygdom.

"Patienten er ikke i centrum patienten er i vent-rum" (svensk)

Centrum er et punkt, så det er tæt på at være vrøvl. Det betyder: Du er midtpunkt for vores opmærksomhed. Det er godt ment, men gør måske mere skade end gavn.

HILLERØD - slogan: Vi er til for dig.

En historie fra det virkelige liv:

Et ægtepar: Havde været oppe fra kl. 5 for at gøre sig klar og rejse gennem myldretiden – manden - Jakob - går til undersøgelse på 2 sygehuse. Kommer frem til blodprøve – og sidder til sidst om eftermiddagen i et venteværelse. Det var en skødesløshed mht. andres tid og kræfter. En patient fortæller, om kemoterapi – 1. gang jeg skulle gentage min sygehistorie – 2. gang & sv. "Vi er til for dig!" – virker ironisk, når forskellige undersøgelser ikke koordineres.

De interesserer sig for hans sygdom, men ikke for hvem han er. Pludselig møder de en læge, som lytter og er nysgerrig på hvem de er, som fastholder aftaler. De varmes, de berøres når de oplever det. Midt i vanskeligheder, uro og bekymringer.

Deraf skal man forstå: Der skal meget lidt til, men det betyder UENDELIG MEGET.

Det har ikke noget med tid, med ressourcer men kun med tingsliggørelse.

Hvis man har travlt – betyder det meget, at man siger det, fremfor bare at gå forbi.

Jakob oplever at han bliver en case.

VI ER FÆLLES OM VORES SÅRBARHED –

På sygehuset fortæller man om sin sygdom og sin sårbarhed. Biskop Keld Holm fra Århus sagde engang, at han vil 10 gange hellere have en begravelse. For ved begravelsen kan han sige noget om det, der binder os sammen. Det er noget andet. Det er når vi er sårbare, at vi mærker kærligheden. Jakob græder over at de ser ham som genstand.

VI VILLE GERNE HÅNDBERE SYGDOMME OG SÆTTE DEM I BÅS.

Tingsliggørelse er en følge af at have magt.

"Jeg-og-det"-relationen.

H.C.Andesen i eventyret "Natteergalen": Kunstfuglen - Spillemesteren siger: "Hos den virkelige nattegal kan man aldrig beregne, hvad der vil komme, men hos kunstfuglen er alt bestemt!" Men hvem er det, der til sidst redder kejseren: Det er den lille grå fugl.

Kumbel (Piet Hein) skrev: "Kærlighed og jubelsang kan man ikke ta med tang".

Det ikke målbare, det ulogiske, det irrationelle.

Poesien i Grundtvigs salme: PÅSKEBLOMST.

Påskeblomst! en dråbe stærk
drak jeg af dit gule bæger,
og som ved et underværk
den mig hæver, vederkvæger:
Hanegal og morgensang,
synes mig, af den udsprang;
vågnende jeg ser de døde
i en påske-morgenrøde.

Vi er underlagt reglerne for det poetiske sprog.

Hvis man spørger: Hvor varmt er der herinde? Så er det målbart!

Hvis man spørger: Hvordan har I det? – er det anderledes. Det målbare kommer til kort overfor det væsentlige.

Vi taler 2 slags sprog: Hjertesprog og hjernesprog.

Når vi sætter dem sammen sker der overraskende ting.

"Den jurastuderende skriver til sin kæreste: Mht. mine følelser for dig henviser jeg til tidligere korrespondance..."

"Elsker du mig?" – "Hør har vi ikke talt om det før? Jeg tror du spurgte mig i går også? Jeg kan ikke blive ved med at stille op til det"

"Søren Kierkegaard sagde Gentagelse er kærlighed!"

Børnebørn beder os: Læs den samme historie. F. eks. den om "Det blå tog" - Op og ned ad bakke. Det skaber fortrolighed – og det er kærlighed!

Vi kalder det poetiske absurditeter - men hvis det er logiske absurditeter opfatter vi det som forståeligt. Vi kan gribe det.

"Kun fordi jeg har dig, kan jeg blive ved med at klare de problemer, som du uvægerlig giver!"

Vi må ikke opgive hjertesproget: H.C.Andersen: "Med sorgen som med glæden er jeg ene, et hjerte slår ved en andens hjerte."

At sige ved en ret farvel: Grundtvig:

" Kom i den sidste nattevagt
i en af mine kæres dragt,

og sæt dig ved min side,
og tal med mig, som ven med ven”

Poesien forklarer noget man ikke kan forstå.

Poesiens sprog er det eneste vi forstår.

”Hvorfor er der død?” /”Hvorfor skal jeg dø?” det er børne-spørgsmål, og vi kan takke Astrid Lindgren fordi hun har behandlet dem i bogen om Brødrene Løvehjerte: Med poesi og digt får hun taget rædslen ud af døden.

Vi kan ikke forklare noget med vores forstand.

Præsten Sigumfeldt var inde for at købe en leverpostej i Charcuteri-afdelingen. Da han er på vej ud af butikken spørger de: ”Hr. pastor Sigumfeldt. De tror da på det evige liv?”

Han stopper op – og svarer: ”Ja, er der da noget galt med leverpostej?”

STORM P:

Digterne beskriver efterårets pragt – vi river bladene sammen.

Livet består af 6 bajere - 3 til hver.

Når vi skal forklare det mirakuløse – f.eks. når der kommer et barn til verden– når det lille ur er sat i gang. Vi må hellere forklare det for børn: Det er storken der kom.

Hvad så med mor? Ja hun er også kommet med storken –! Og bedstemor.

Så skrev den lille pige i sin stil, at ”I min familie har der ikke været normale fødsler i 3 generationer!”

P A U S E

Superpia - de latinske betegnelser:

Der findes også (allerede) en latinsk betegnelse for Tingsliggørelse: – Reifikatio!

S-A-L-I-G-I-A + R

I Leo Tolstojs bog: Anna Karanina siges det om Grev Vronskij: Han så på folk som var de ting! Og det fik passageren overfor til at hade ham, og han skubbede sågar til ham for at lade ham vide, at han var et menneske. Den unge mand gjorde grimasser....

Når vi taler poetisk lyver vi: "Ved Brudevielsen siger man: Vil du elske og ære til døden skiller jer ad?". Her kan man ikke gradbøje og f.eks. svare: "Jeg vil prøve..." – "Jeg vil gi' det 12 år..."

Hvis man tager forbehold - som ville være sandt i forstandens verden – bliver det forkert!

"Du er den 3. smukkeste i verden!" - Tager man forbehold, bliver det allerede en løgn...

"Jeg vil gå gennem ild og vand!" (– men kommer ikke på torsdag hvis det regner). (Forskellen på hjertet/forstanden)

SORG

En ny idé at det skal være en diagnose.

"Prolonged grief-disorder". Når det varer over en urimelig lang periode.

Overfor denne tænkning står, at sorgen er den største ære en glæde kan få.

Man siger: Har man en stor sorg, er man ikke den man var.

SORG er kærlighed, man ikke kan komme af med. "Den hjemløse kærlighed" – som man ikke får fra den man gerne vil have den.

Myter:

Sorg: der findes en overset gruppe: de glemte sørgere: Bedsteforældre, der mister et barnebarn..

"The forgotten grievers."

KVALT SORG: Sydafrika f.eks.: Bandekrigere: Skuddrama: Forældre, der har mistet en bandit.

("Han fik hvad han har fortjent").

At gøre det til diagnose er en tingsliggørelse (håndterbarheds-ideologi)

Er det nødvendigt at have en diagnose, for at møde et menneske på et medmenneskeligt plan?

Den Barmhjertige Samaritaner havde ikke brug for en diagnose, men vidste umiddelbart hvad der var at gøre.

Tilsvarende: Det, der er brug for, er at vise menneskelighed og nærhed...

”BIG FARMA” vil gerne have en diagnose, så de kan lave en pille.

Den forlængede sorgreaktion – 6 måneder er et skøn:

Hvis vi har holdt af, vil vi også komme til at sørge. Mørket kender vi, fordi vi kender lyset.

”Sorrige og glæde de vandre til hobe,
lykke, ulykke de gange på rad,”

Kingo vidste det!

Ingemann:

Tit er jeg glad og vil dog gerne græde,
thi intet hjerte deler helt min glæde.
Tit er jeg sorrigfuld og må dog le,
at ingen skal den bange tåre se.

Modsætningerne står i kø i disse salmer. Det er mellem polerne man skal finde den gyldne mellemvej.

MOD – men ikke dumdristig

GAVMILD - men ikke ødsel

MOTIONERE - men ikke sønder og sammen

AKTIV DØDSHJÆLP

Det er ikke et spørgsmål om, at vi har en teknologi.

Det er ikke nyt – så hvorfor vil vi så diskutere det?

Når vi ikke har magt over døden, får vi da lidt magt ved at kunne bestemme.

De fleste læger er imod (minus Svend Lings!)

Kresten taler med sin nabo.

- Hvad er der galt med dig Kresten?
- Ja, a kje a ´et mij bedstmor døde
- Nå, havde I så bud efter lægen?
- Nej,hun døde af sig selv!

Chesterton: 1908: For tiden er det blot et spørgsmål om at hjælpe dén væk, der er til besvær for sig selv – men det udvikler sig til, at hjælpe dén væk, der er til besvær for os!

Tre argumenter:

Fordi man vil det gode – (man ved ikke hvordan, man ved ikke, hvad der er det bedste)

Dem der går ind for Aktiv Dødshjælp vil hjælpe den ubærlige lidelse.

Jeg har fri vilje...

Det stærkeste argument mod er - at fjerne den, der lider! – muligheden for at modtage omsorg. Så betyder det menneske ikke længere noget.

Er selvbestemmeslen så let at udføre?

Når man kan bede om sin død – der har jeg måske ikke den selvbestemmelse.

Folk går ind for det: For de går ind for selvbestemmesle – og er imod lidelse – .

Syge mennesker har en anden mening.

Når man spørger dem som raske – får man et andet svar!

Glidebaneargumentet

Magt over det, vi ikke kan få magt over – at vise, at vi bestemmer selv her.

Holland 19 år: Der er sket et skred, der er forudsigeligt: Fordi mennesker altid vil prøve grænser af.

Man vil det gode....!

Lige pludselig breder det sig til kredse der ikke selv har bedt om det.

S P Ø R G S M Å L / dialog

*Kan man forholde sig til aktiv dødshjælp når man er i en suverænt selvberørende situation?
Behandlingsbegrænsnings-testamente...?*

SV: Læger bliver ikke bevidstløst ved med at behandle, selv om der ikke er udsigt...

Når vi ser et forløb, som alle kan se, har været hårdt... så kan man komme med bagklogskab... men for fjorten dage siden var der håb..... det kan være svært. Det er et etisk valg.

Vi bedømmer nogle forløb med *den hårde bagklogskab!* Men det vidste man måske ikke lidt før...?

Grundlag for dialog – men ikke afgørende handlingsanvisende.

Hjertestarter – er i øjeblikket bare sagen. Hvad gør man ved hjertestarteren?

SV: Den er ikke "bare sagen" men der er også tilfælde hvor dét, der er kommet ud af det er sorg, pine...og hvor man vil sige at man skulle have ladet være... Skal man have det på plejehjem? Ja, men det er ikke altid man skal bruge den – f.eks. ved terminale patienter.

Etiske dilemma over tingsliggørelse – i den anden ende af skalaen gør vi os ingen overvejelser f.eks. forhold til fertilitetsbehandling. Vi har ikke haft den overvejelse.... 2 fædre

SV: I etisk råd har vi haft diskussionen. Kærlighed bliver det afgørende. Det grundlæggende må være, at man giver de børn en barndom, hvor der er kærlighed. Mange kender til barnebørn der har klassekammerater med 2 mødre.

Det ligner en tingsliggørelse?

SV: Jo, vi bruger hinanden, men det er ikke KUN en brug af hinanden.

Kærlighed bryder alle love, og vi kan ikke bruge det i dødshjælpsdebatten – for kærligheden fører f.eks. med sig milde straffe, hvor hjælp til død sker. Men det kan ikke skrives ind i en lov. Man kan håbe på milde domme.

Hvis man kunne regne på kærligheden kunne man ikke regne med den? [!]

Hvis man fjerner lidelse – skal man det?

SV: Skal vi slå alle dem ihjel, der lider? Vil I gerne behandles som dyr?

Fra aktiv dødshjælp til rettighed? Hvorfor Holland/Belgien?

SV: Forestillingen om at det bliver en rettighed. Menneskepligter (vs. Menneskerettigheder) ”Jeg har ret til min død”

Det er oprindeligt Calvinismen? I DK stopper man en behandling hvis den er udsigtsløs. Hollænderne vil sige hvorfor ikke tage skridtet fuldt ud. Alt skal være åbent... Det er en lykketænkning... ”Completed life” uanset sygdom, skal man have lov til at standse sit liv. Selvbestemmelse: Så skal man selv bestemme – (modsat at lægen skal vurdere). Det er et SKRED FRA: Man har ret til at sige nej til behandling – Man har ikke krav på en bestemt behandling.

Findes der teologiske overvejelser over, om man kan dø på den måde?

Det gamle testamente: Det 5. bud. GT ser ikke bort fra muligheden. Onan – hjemfalden til at blev slået ihjel. At slå ihjel, det er undtagelser.

Her slutter referatet

Husk: Referatet er til støtte for deltagernes egne indtryk fra dagen, og forhåbentlig en mulighed for at få indtryk af de vigtige emner der blev behandlet, for nysgerrige/interesserede, der var forhindret i at deltage.
Ansvarlig for indhold i referat Jens Helbo jenshelbo@live.dk Ejby Menighedsråd